

SZÉKELY HIRLAP.

Politikai és társadalmi lap s a „Jogász-Egylet“ közlönye.

Szerkesztői szállás:

Szent-Miklós-utca 791. sz. hová a lap szellemi részét illető cikkek küldendők.

Kiadó-hivatal:

A ref. főtanoda könyvnyomdája, hova az előfizetési pénzek és reclamációk küldendők.

Hirdetési díj: Egy háromszor hasábozott garmond sor ára 6 kr; bélyegilleték minden hirdetés után külön 30 kr.

A hirdetési díjak előre fizetendők.

Hirdetéseket elfogad: helyben a kiadó-hivatal; Pesten: Lang Leopold, Erzsébet tér, 9. sz.) Bécsben Haasensteint és Vogler (Non-Markt 14. sz.)

Megjelenik e lap

minden szerdán és szombaton egy egész íven.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Félévre 3 frt.
Negyedévre 1 „ 50 kr.

M.-Vásárhely, 1875. aug. 25-én.

(*) Társadalmi mozgalmaink egy részének meddősege az adatokkal kimutatható eredmények szerint annak tulajdonítható, hogy az oly fennen hangoztatni, s czéggül használhatni szokott haza, nemzet, közügy sat. mellett kicsinyes, s önzésszülte, s vezette személyes érdekek viszik azokban a főszerepet. Az anyagvágy és a személyes hiúság által ösztönzött szereplési viselkedés; a minden léptér-nyomon önös számítással párosult ténykedési hajlam, nem csekély mértékben szorította háttérbe egy idő óta a közügy iránti valódi benső érdeklődést. Annak tulajdonítható az, hogy a közügyi intézmények nagy részénél, kevés kivétellel, nem az ügy, hanem a specialis személykérdések a tulnyomók, melyeknek olykor-olykor minden egyéb áldozatul eshetik. Az ugynevezett élelmesség fajunk multjától eltérőleg nagy tért foglalt el az utóbbi időben, minek fokozatosan véget vetni, vagy azt legalább is mérsékelni, első sorban a józan közvélemény és közszellem van hívatva.

A fennebbiekben jelzett állítás igazolására nem látszik feleslegesnek közelebről vázolni gyengélkedő vagy igazi nevén nevezve részben beteges társadalmi viszonyaink némely jelenségeit. Társas érintkezéseink alkalmával alig hallunk egyebet említettetni, mint az élelmesség különböző iránylata szedelgései iránti leleményességeket, még pedig részint előismeréssel, részint megrovólag a szerint, t. i. a mint az elbeszélő az érdekelttel közelebbi vagy távolabbi, illetőleg kedves vagy kellemetlen viszonyban van. Némelyeket hallunk dicseztetni oly dolgokért, miket másoknál nagyon szigorúan megrovunk, s megfordítva; még pedig a szerint, a mint valamely párt, klikk, klubb familia, stb. tagjai közé tartozva, azonkívül másról vagy másokról legjobb meggyőződésünk ellenére sem akarunk valami jót feltenni. A minek természetes következménye a sok alaptalan mende-monda, gyanúsítás, s a társas összeférhetőséget zavaró el-lentéességek.

Egyáltalában úgy látszik, hogy időről-időre mind megdönthetlenebb dogmává kezdi kinőni magát azon jelszó: „hogy a ki nincs velünk, az ellenünk van!“ s innen nyeri hatalmas lüktetőjét, s fenntartóját a saját körén túl, mit sem méltányló pajtáskodás. Ennek tulajdonítható a köz kárára kifurfangolt, vagy kierőszakolt bizalommal való visszaélés, s az arra eszközül szolgált öröknek megvetése s kinevetése. Méltó következménye ez társadalmi életünk némely abnormalitásainak.

A vizsgálódó ész és szem nem egy példáját, s példányát fedezheti fel ezen jelenségeknek, s az azokban szereplőknek. A nagy közönség pedig türi, mert nincs elég erkölcsi bátorsága, hogy

rendre utasítsa a közbizalmat, s megtiszteltetést méltatlanul bitorlókat. Zugolódást hallhatni imitt-amott, s persze legtöbbet hát mögött; de szemben, nyiltan, férfiasan kikelni az erkölcstelen üzelmek ellen nagy ritkaság. Pedig ideje lenne már nyílt sorompóba lépni a jó mellett épen úgy, mint ellenzőjéül fellépni a ferdeségeknek s azok rossz következményeinek.

Tisztelet a kivételeknek, akadnak imitt-amott olyanok is, kik nem csak speculálni járuak a forumra, kik legalább részben igyekeznek vissza szolgálni a köznek a részükbe juttatott előnyöket, s kedvezményeket, csak hogy ezek száma a rideg üzérékével szemben roppant csekély, s a közügyek iránti közöny és lankadság terjedésével napról-napra fogy.

Ezen körülményeknek tulajdonítható az, hogy nem szeretjük az igazságot, s a hozzánk családi vagy más kötelékben levőktől képesek vagyunk bármit jó neven venni, s elnézni; s ezzel kapcsolatos protektionális politikát üzünk, legalább bizonyos fokig mindenben, a mi csak kezünk ügyébe akad; s a hová befolyásunkat érvényesíthetjük. És ez egy sokkal nagyobb társadalmi baj, különösen ránk magyarokra nézve, mint milyennek első tekintetre látszik. Nekünk kellene minden tekintetben, s így az önzéstelenségben s a közügy iránti valódi benső érdeklődésben is a velünk együtt levő más ajku lakosoknak jó példát mutatni, mert csak így lehetünk velük szemben is szigorúak, s egyszersmind igazságosak.

A társadalmi kitüntetések és előnyök helyes és következetes alapon csak valódi érdemért illethetnek meg valakit. Ha azonban magunk iránt, s magunk között nem akarunk az axiomával tisztában lenni, ne csodálkozzunk, s ne botránkozzunk meg az idegenszerű, s illetéktelen követelményeken.

Erély az igazsággal párosult szigorúságban, kicsinyes mellékkörülmények félretevése, önzéstelen komoly elhatározás keblé és közügyeinkben, rövid idő alatt más színezetet fognak adni társadalmi életünknek. Vége leend a sok panasznak, s kiki a maga illetékes helyét foglalva el a társadalmi életben, a munka halad, a közügyi intézmények fejlődni fognak, s az azt követő megelégedés kedvessé fogja tenni a helyzetet, s megnyugvással fogja eltölteni az eddig folytonosan s nem ok nélkül hullámozott kedélyeket. A mi kíváncsú ránk nézve épen úgy, mint az utánunk következő nemzedékek jövőjének biztosítására, s hazánk és fajunk több oldalról fenyegetett fennmaradására s fejlődhetésére.

A ki komolyan gondolkozik jelen társadalmi bajainkról, bizonyára egyetért velünk az elmondottakban.

Szépművészetek hazánkban.

II. Szobrászat.

(Folytatás.)

A magyarok minékutánna a IX-ik század vége felé Almus, Ugeknek fia, vezérlete alatt Ázsiából kiköltöztek és Atilla földjéig megállapodni sem akarának, miglen Pannoniának győzhetetlen urai lehettek, roppant hadjáratokat kellett hogy szervezzenek, mert csak is ez biztosította a 200,000 fegyveres magyar családjainak földjét, mit, mint régi örökséget foglaltak a római járom alatt elpuhult nemzetektől vissza.

Alig másfél decemerim elég volt, hogy az akkori keleti birodalommal, az északi normannok- és szlávokkal és az olasz királyokkal megismertessék magukat. Részint foglaló hadjárataik Bajor-, Sváb- és Szászországokba, részint szövetséges beavatkozásaik Arnulf és fia: Kis Lajos háborúba közel érintkezésbe hozták a magyarokat az akkor nagy befolyásra jutott püspökségekkel, sőt a pápákkal is, úgy, hogy Árpád, Zoltán, Takson és Geiza alatt már szintén be volt vezetve az akkori európai művelődés hazánkban és még csak egy felülről jövő lendület kellett, hogy mintegy egy csapással átalakíttasson az ázsiai állapot.

Geiza fejedelem lépett föl, mint kezdeményező és megkérvén Gizellát, Henrik bajoriai hercegnek hűgát, fiának Istvánnak; mind ő, mind fia fölvette a keresztiséget Albert prágai püspöktől.

Ez időtől fogva, kivált Sarolta fejedelemné buzgalmából, ki keresztény szülőktől származott volt és férje Geiza által nagy hatáskörrel ruházott fel, számtalan művész költözött hazánkba és kezdetét vette az egyházi szentek szobor- és dombor-műveinek iskolája.

Az olasz szobrászat, mely Nagy Károly halála óta hanyatlóban volt, ezen időtájban átköltözött Németországba és részben hazánkba is.

Asticus kalocsai püspök Rómába járván az 1000-ik esztendőben, a Szent Péter templomában találtató remek művek leírását s sok mesterembereket magával hozván, nagyon elősegítette Szent Istvánt a klastromok és templomok fölékítésében.

A pannonhegyi Szent Márton kolostort Anastasius apát, az esztergomit Domokos érsek építteté és díszíteté; Székesfehérváron pedig maga István építtette és különösen a Gyula erdélyi fejedelemtől elvett drágaságokat szentelte e czélra. Ó-Budán is kezdett Sz. Péter és Szent Pál apostolok tiszteletére templomot építeni, de ezt aztán Szent László fejezte be, mire aztán a Keán nevű bolgár fejedelem kincsei fordítottak.

Az olasz és német művészekkel Sz. István azonban nem győzőn gazdag terveit végrehajtani, Görögországból hozatott mesterembereket és szobrászokat, kiknek számára Veszprémbe kolostort építtetett.

Szent István király halála után a magyar korona felett Imre herceg elhalálozása miatt néhány évig versengés volt Péter és Ába közt, míg ez utóbbit III. Henrik német császár legyőzvén, Péter behelyeztetett a trónba.

Ugyanekkor Henrik maga jött sergeivel Székes-Fehérvárra, hová a Péter uralkodása alatt sok művész is bejött, kik elszéledtek a nagyobb hatalomra emelkedett püspökségek- és apátságokba; de csak hamar nagy lett minden művésznek veszedelme, mert a magyarok a pogányságra visszatérni nem akarván, Vatha vezérlete alatt még a művészeknek sem kegyelmezének.

Első András ismét helyreállítá a kereszténységet és ismét emelkedett alatta a szobrászat, ő alapította a tihanyi apátságot; de azután Béla, Salamon és Geiza királyok alatt sok belháboruk dúltak és a szépművészetek kevés előhaladást mutathattak fel.

Ámbár László alatt ismét békésebb uralkodás alatt volt Magyarország, mégis kevés történhetett a szépművészetek ápolására, mert László Zvonimir horvát király halála után a vitéz horvát nemzet által az országgal megkínáltatván, az ország szervezésével volt elfoglalva és a pogány kunoknak Kopules és Ákus vezérlete alatti betörésüket Magyarországra, kelle hogy visszaverje.

Kálmán király uralkodása alatt számos keresztshad vette útját Magyarországon keresztül, és ezeknek féktelenségük sok ártalmára volt az országnak, miért nem emelkedhetett a művészet azon fokra, a melyen az különösen Németországban és Frankoniában Bernwald hildesheimi püspök, a baseli, strassburgi, metzi, trieri, kölni, aacheni és utrechti nagyra emelkedett városok pártolása alatt ugyanazon időben (1095—1114) jutott.

Azonban Kálmán uralkodását sem lehet egészen meddőnek nevezni, a szépművészetekre nézve, mert dalmáciai bódításai, melyhez tartozik Róma meghódítása is, az akkor már emelkedőben levő velencei köztársaság művészetével szoros kapcsolatba hozták főurainkat és a műbarátokat, kik közt Szerafin esztergomi érsek első helyen említendő.

Kálmán fia II. István, valamint vak Béla uralkodása alatt ismét emelkedett a nemzet vagyonosodása, a fény s természetesen a művészet iránti hajlam; de Geiza uralkodása hatodik évében ismét nagy veszedelem terült el Magyarországon, III-dik Konrád császár az ausztriai Henriket, sváb Fridriket, cseh Vladislávot, sok más herceget és püspököt maga mellé vévén, 200 ezer gyalog és 70 ezer lovas keresztshaddal Magyarországon által a szentföldre indult, utánna jött VII. Lajos francia király és e két rendbeli sereg annyi pénzt, kincset és élelmiszert csikart ki Magyarországból, hogy a következő 1148-ik évre szörnyű éhség nagy részét a lakoságnak elpusztította; és ez nem volt elég, Manuel görög és Fridrik német császár szüntelen harcban volt Geizával. Mindazonáltal mind a kettővel békét kötve, Fridriknek magyar sergect is adott segítségére a majlandi háborgók megzabolázására. Ezen összeköttetésnek, különösen az 1165-ik évben történt aachemi Nagy Károly kanonizációjának Fridrik által, ki a sirt kiuyittatván és a porokat új arany és ezüst rakatu koporsóba tette; lehettek azután azon következményei, hogy a siremlékek hosszú ideig azon kor szabatosága szerint készültek hazánkban is.

Már III. István és III. Béla uralkodásuk alatt a Manuel görög császárral folytatott háboruk és gyakori békekötések, ugy az Andronicus Komuenius Manuel utódjával folytatott harcok a görög izlést kezdték meghonosítani hazánkban, mely különösen a népre nézve volt nagyobb hatással.

Imre, II. András és IV. Béla uralkodása kezdetén már kétségtelenül oly magasra volt emelkedve Magyarországon a szobrászat, hogy külföldi leírások szerint az egri, orodi, szent-gothárdi, váradi, kalocsai, besztercei, eperjesi, fehérvári, sz.-filepi, csanádi, esztergomi, szent-mártoni, piliti, budai, győri és más püspökségek és apátságok templomaiban, főuraink kastélyaiban, kápolnáiban számtalan olyan műkincseket lehetett találni, melyek vetélkedtek a római Sz. Péter-Laterán, S. Maria Maggiore, Szent Pál, Sz. Lőrincz, a florenzei sz. apostolok, vagy a velencei Sz. Márk templomán találtakkal.

Nincs benne kétség, hogy daczára azon számtalan hadviseléseknek, melyekkel királyaink két és fél század alatt IV. Béláig elfoglalva valának; a temérdek sok beköltözött idegen főpap, idegen főnemes, kik hazánkban nem csak vendégszeretetet, hanem teljes indigenatust is nyertek, magukkal hozták a kelet és nyugat művészetét is, meghonosulni segítvén a mestereket. Kuglerbe is olvashatni, hogy bizonyos tanulmányozás tárgya lett az udvaroknál a szobrászat, miután lehetetlen volt a klasszikus litteratura alapján is forrásait határozottan megállapítani.

Még akkor nem voltak az új világrészek feltalálva, csak három világrészszel: Európa-, Ázsia- és Áfrikával foglalkozott a világ és annak is mindenfelől határa volt, melyet nem lehetett átlépni.

Ezen világrészekben legelőbb és legkifejlettebben tanultuk ismerni az aegyptusi szobrászatot, mely a legtisztább kézzel a legkeményebb kőből a legszabályosabb és legóriásibb szobrokat állította elő, és a mi nevezetes, a testek rendszeres alakjai iránt feltűnő érzéssel láttatik birni, úgy, hogy eltekintve némely szigorú szabályosságtól, mely a szellem önálló szabadságának kinyomatát mereven korlátozza, nem csak óriásinak, hanem költői szépnak is nevezhetők azon történelmet, mely kolossialis emlékekkel véssett magának maradandóságot a világban. A formák nagy arányos vonásokban adattak, de egyszerű mind oly szigorúak, hogy ünnepélyes hatást eredményeznek ugyan, de kisebb-nagyobb mértékben hiányzik az átható érzése az életnek. Így például: a Sphinx fejét tekintve, látjuk, hogy az emberies alak kibontakozni igyekszik az állatiasból — de nem érheti el a czélt.

(Folytatása következik.)

Jogi szemle.

Prosper Despine marseilli orvos nézetei a büntetésekkkel való bánásmódról nézve.

(Dr. Kraft Ebíng után.)

(Folytatás.)

Az erkölcsi értelem magában foglal minden etikai, vallásos, erkölcsi, esztetikai érzelmet, ítéletet és fogal-

mat. Az egyénenként különbözőképpen van kifejlődve, a miből az erkölcsi szabadság fokozatai erednek.

Az értelmi tevékenységek magassági foka nem fejezi ki az erkölcsi értelem fejlettségét, amazok csak közvetve vannak érdekelve a szabadságukatnál. Az értelmiség az érzéki vágyakból csak indokokat teremt, s azokat képzetekké, czélzatokká alakítva, tervekben testesíti meg. Csak három eset lehetséges:

1. Az öntudatban egyetlen egy vágy van; itt a megfontolás csak módokat és utakat teremt a kivitelre.

2. Kétféle; melyek közül azonban egyik sem vonatkozik az erkölcsi érzelmre, mivel vagy nem érintik az erkölcsiség körét, vagy az egyénnek nincs erkölcsi értelme; itt az indokoknak hasznosságuk és elfogadhatóságuk szerinti mérlegelése, s annak elfogadása történik, melyre legnagyobb a kívánczóság (vágy). Ha aztán az elhatározás egyszer megtörtént, a megfontolás csak a kivitelhez szükséges módokat nyújtja.

Az erkölcsi érzelm nélküli nagy büntetéseknél mindig csak az 1. és 2. alatti eset fordul elő. Tévednek azok, kik a legkellemesebb és leginkább kívánt indokok előtérbe helyezését, az erkölcsi érzelmekkel való, nem is létező, ellenkezéssel összetévesztik és ennek folytán a szabadakarat létezését föltételezik.

A nagy büntetések csak is legnagyobb önző vágyaik, s büntetők fölfedezésének lehetősége és veszélye kellemetlen következményei által vezéreltetik magukat.

3. Egy az erkölcsiség kívánalmaival nem egyező vágy az erkölcsi érzelm által legyőzetik. Ha az erkölcsi érzet jelentékeny túlsúlyban van, akkor nincs belső tusakodás, csak egyszerű megfontolása annak: melyik út volna legalkalmasabb a jó teljesítésére.

Ha mindkét indok egyenlően erős, vagy a rossz túlsúlyban van, akkor kínos küzdelem támad az öntudatban.

A megfontolás ily esetekben tevékeny az indokok mérlegelésében, azonban a megfontolás eszközeit, az indokok latolását és később a kivitel eszközeit az érzelm nyújtja; ehez azonban csekélyebb értelmi képesség is elegendő.

Az erkölcsi szabadság egyesült föltételei az erkölcsi érzelm és a megfontolási képesség. Amaz velünk született tulajdonságunk, az erkölcsi szabadság azonban csak a magát kifejlesztő belátási képességből fejlődik. Az erkölcsi szabadságot nem az értelem fejlesztése, hanem csak az erkölcsi érzelmek kiképezése által fejtik ki.

Ez nem abban áll, hogy képesek legyünk tenni a mit akarunk, hanem a mire kötelezve vagyunk.

Az egyéni szabadakarat működési köre szűken körül van határolva az által, mit tenni az egyéniséggel ösztönyszerűleg ellenkezik. Vannak épen ugy erkölcsi, mint physikai és érzelmi lehetetlenségek. Ennélfogva egy er-

TÁRCZA.

A prűszentés.

A szokások buvárai azt állítják, hogy a midőn az 591-ik évben Rómában és egész Olaszországban irtózatost pestis uralkodott, az áldozatok folytonos prűszentés közt haltak ki és onnan vette volna eredetét azon szokás a prűszentőnek szerencsét kívánni; de mi legalább azt hisszük, hogy ezen szokás épen olyan régi, mint elterjedett, mert még a görögöknél szokásban volt „élj-t, vagy Zeus tartson meg“-et mondani; és bizonyítja Tylor irataiban, hogy nem a művelődéssel honosult meg e szokás, mert a legnyersebb népeknél is feltaláljuk azt.

„Uj-Seelandon“ ha egy gyermek prűszentett, bűbajos szavakat kelle kimondani, hogy valami szerencsétlenség távolíttassék el; ha egy Samoanos prűszentett, a mellette állók azt mondták: „élted legyen“ és az ókalabari négek egy gyermek prűszentésénél azt mondják, mintha valami rosztól félnének: „távol legyen tőled.“

Guineában még a múlt században minden nagyobb tekintetű főember prűszentésére a jelenlevők mind földre terülnek és azt megcsókolták, tapsoltak és szerencse-kívánságokban törtek ki; és a midőn a monolamayi király Abissiniában prűszentett, áldás kiáltványok járták szájáról szájra az egész várost.

Midőn Hernando de Soto spanyol tábornok előtt Floridában megjelent a Guachoja, egy vad nép törzsfőnöke, és történetesen prűszentett, az indiánok mind meghajtották fejeiket, kiterjesztették és bekapcsolták ismét kezeiket; fölhíván a napot, hogy a prűszentőt megvilágosítsa, megoltalmazza és szerencsésen megtartsa.

Ha a sulusiaiakuál valaki beteg, akkor a látogatók azt kérdik prűszentett-e; ha nem prűszentett, akkor rázzák a fejeket és a betegséget nagynak tartják; és ha a gyermek prűszent, azt mondják: „nagyot nőjj,“ mert egészség jelének tartják.

Egy más szerezsen, nép-családnál, hol a pogányság idejében Utixot hívták segélyül a prűszentésnél, most, mióta keresztények lettek, így szólnak: „Ég és föld alkotója tekinces reám“

Ha a hindu prűszent a jelenlevők azt mondják: „Élj és ő meghajtván magát feleli: „veletek együtt.“ A zsidók azt mondják: „Tobim chaym (jó életet); a maurok (saraczenusok): „Ur hamuk Allah“ Isten áldja meg neked, és a válasz erre soha nem marad ki: „dicsértessék Allah;“ Angliában az angló szászok pohárköszöntése: „vaes hael“ „üdv neked“ volt és e század kezdetéig illemvétségnek tartatott, ha valaki elmulasztá köszöntőjét.

Csak hogy mindazonáltal a mit a Rules of civility ben olvassuk: magasabb körökben elég volt meghajtással, vagy kalapemeléssel köszönteni

Az osztrák kis-katonai intézetekben szokás volt elnyomni a hangos prűszentést, mi sokszor könyeket csikart ki az illető szemeiből, de végleg szokássá vált és ma is léteznek, kik e szokást megtartották; és a köszöntés ilyenkor csak nem boszantó volt, mint Balzak pokla leírásában, a hol az elkárhozottakra még azon neme a büntetésnek is ki volt a daemonok urolkodójától találva, hogy pár ezer évre minden perczen prűszenteni kellett a süttöttnak, és mellette egy fürge daemon mindig el kellett hogy mondja: kedves egészségére.

A rómaiak verset is csináltak a köszöntés módjaira: „proficiat, prosit, conducit, sitque saluti;“ hanem az olaszok mai napig megtartották a „prosit“ szót. A németek és szomszédjaik a középkor óta a „Gothelf, zur Gesundheit“-ot „egészségére, Isten segits“ használják.

Franciaországban meghajtották magukat és keresztet vetettek, ha valaki prűszentett.

Mindenesetre, valami babonás hit eredményeül kell a prűszentésre vonatkozó köszöntőt tekintenünk, és majdnem minden országban valamit jelentett a prűszentés, sőt némely helyt mai nap is jelentőséget tulajdonítanak annak.

Az őskorban jósdai következtetések voltak a prűszentéshez csatolva. A görögök az istenek ajándékának tartották azt. Költők a kecseljes és kelleműs nőkről azt írják, hogy a szerelem istenei születésükkor prűszentettek. Homer odisszejában és Xenophon Anabasis ában a prűszentés, mint szerencsés jel szerepel, és Plutarch azt írja, hogy a midőn a Salamis-i csata előtt Themistokles, hajóján az isteneknek áldozván, elprűszentette magát; a főpap ragyogó arczal azonnal a csata szerencsés kimenetelét jósolta meg, mi teljesült is.

Eustasius az orr bal felőli prűszentését rossz és a jobb felőli jó omennek nevezte; így Theokritus és más szerint különbség volt, ha délig vagy éjfélig, ha a holdnak a bika, oroszlán, rák vagy más jegyeibe lépte idejekor történt a prűszentés; mert, ha éjfél után történt és a hold a scorpió vagy rák jegybe lépett, rossz jelnek tartatott a prűszentés. Különösen reggel fölkelés előtt oly baljóslatunak tartatott a prűszentes, hogy a mint szent Ágoston írja: az emberek Áfrikában (5-ik század) ha reggel prűszentettek és már saruiakat fölvettek, újból levetették, lefeküdtek és az nap nem merték az ágyat elhagyni. Ma is némely helyen „prűszenteni reggel, gondokkal terhel; prűszenteni este, igen nagy szerencse.“

Az olasz is azt mondja: Chi a digiuno ha starnutato nel giorno regalato o mortificato (a ki éhomra prűszentett, az nap vagy ajándékot, vagy szidást kap).

Tirólisban, a ki reggel háromszor prűszent, azt hiszi, az nap ajándékot, vagy legalább levelet kap. Az esztek

kölcsi érzellemmel bíró ember, mindaddig, míg lelkiismeretének szózatára hallgat, büntettet nem fog elkövetni. Egy az erkölcsi érzélem által parancsolt kötelesség teljesítésétől legyőzhetlen félelem, külső erőszak, valamint inséges állapot is visszatarthatja az embert. —

Ponto. szerepet játszik az öröklés, miután gonosz hajlamokat tud átörökíteni, és oly alkotásokat, alkotmányokat létre hozni, melyekben minden erkölcsi érzélem hiányzik.

Van a büntetteknek egy, látszólag az erkölcsi szabadság létezése ellen bizonyító — statistikája, ha nem gondoljuk meg, hogy az emberi cselekedetek legtöbbje, nem a szabadakarat kifolyásainak, hanem a legnagyobb vágnak szokott tulajdonittatni. Miután pedig azon föltételek, melyek ezen vágyat felkeltik, változhatlan nagysága külső körülményekben és természeti törvényekben gyökereznek; kimagyarázható, miért ismétlődik aránylagos gyakorisága az emberi cselekedetek bizonyos sorozatának.

Az erkölcsiség statistikájának jelenségei érthetetlenek annak, ki minden emberi cselekedetet a szabadakarat kifolyásának tart.

A büntettek lélektana.

Az elmebetegek abban különböznek az erkölcsileg beteg büntettekétől, hogy amazoknál agybetegség az, mi a visszás vágyakat, szenvedélyeket, gerjedelmeket előidézi, mi az értelmes megfontolás lehetőségét, s az elvesztett, vagy érvényre nem emelkedő erkölcsi ítélet segítségével megejtendő választás lehetőségét kizárja. Az erkölcsileg nem szabad büntettek lélektanilag egyenlően bűnösök, hanem visszás vágyaik és szenvedélyeik nem egy agybetegségből erednek, hanem azok éppen úgy, mint az erkölcsi érzélem hiánya is a jellemnek kezdetleges rendellenességei.

A büntetteknek hiányzik erkölcsi érzelmük, azok erkölcsileg betegek, s a természet bámulatra méltó állandósággal hoz elő folytonosan erkölcsileg tudatlanokat, éppen úgy, mint értelmi és phisikai szörnyeket alkot. — Erkölcsiségük teljes hiánya megfosztja ezen embereket minden erkölcsi ellenindoktól, azok csak legerősebb vágyuk szerint cselekedni, talán: a büntettet szükségesséppen el fogják követni s a büntett szükségesséppen bekövetkezik, ha a gonosz ösztönük erősebb, mint az attól visszatartó önző megfontolásuk.

Az ilyenek erkölcsileg nem szabadok, s ezért beszámítás alá nem esők, ők szerencsétlenek, s nem valódi bűnösök. Az erkölcsi érzellemmel nem bíró büntettes, tudja jól, hogy cselekvénye tiltva van, de nem ismeri a büntett ethikai jelentőségét. Az úgy jár el, mint egy erkölcsös ember, ki egy egyszerű rendőri szabályt áthág. Az valóban erkölcsileg tébolyodott (folie morale).

Éven át féltik marháikat, ha karácson napján nem prűszentenek. A tungok, ha hadjáratra indultak és vezérok prűszentett, inkább visszatértek, mintsem veszélyeztessék a hadserget. Az oroszok szentül hiszik, hogy gondolatjuk teljesül, ha azon perczen valaki prűszent.

Maga Plinius kérdést tesz: „cur sternutamentis salutamus? (mért köszöntünk a prűszentőknek) és e kérdés valószínű megoldása báró Reinsberg Duringsfeld iratai után, kinek e töredéket köszönhetjük, jó logikai alapon nyugszik.

Szerinte ez azon korból szokás maradványa, a melyben a prűszentés magyarázata még nem volt a phisiologia által kimerítve és csak a theologia tana szerint volt fel fogva.

A görög mythos szerint a Prometheus által készült szobor első életjele a prűszentés volt, a midőn az isteni szikrát orrlyukába belehellte. A rabbinusok Ádámnak adják a prűszentés elsőségét és Jákobra ráfogják, hogy ő kérte az Istent, hogy ne venné el ezentul az ember lelkét a testből a prűszentéskor. A persák egy daemonnak tulajdonították a prűszentés ingerlődését. A kelták azt hitték, ha Istent nem hívunk, a tündérek ragadnak el. A mahomedánus fél, ha ásit, hogy az ördög bemegy a száján, azért balkezével be is fűdi.

Miután tehát minden alsóbb műveltségű népnél azon hit uralkodott, hogy nem csak a lélek költözik be és ki az emberi testben, hanem, hogy más szellemek is éppen úgy be- és kiköltözhetnek és miután gonosz szellemek létezését is hitték, melyek elfoglalván az emberi testet, azt betegségekkel és csapásokkal illethetik; fel kel tételleznünk, hogy a mostani legműveltebb népek is egykor miveletleneek voltak és e szerint ezen babonának alája vetve lévén a megrögzött szokás, habár most nem az akkori értelemben, nemzedékről nemzedékre fenntartotta a prűszentéskori köszöntést.

Nem csak a tárgyat szolgáltató, visszássága teszi háborodottságát, hanem az erkölcsi értelemnek, mint egyedüli kútfőnek hiánya; mely egyedül képes eszközölni, hogy legerősebb vágyától eltérőleg járjon el.

Azon körülmény, hogy egy erkölcsileg tébolyodott gondolkozik, határoz és ítél, mint egy ép lelkű, mitsem bizonyít háborodottsága ellen. Az értelmiségnek nincs semmi köze az erkölcsi szabadsággal, s téves dolog egy büntettesnek erkölcsi érzelmeket tulajdonítani azért, mivel értelmes. Megfelelőnek ezek, hogy az illető másképp érez, mint az élelke, vagy is jobban mondva: nincs is érzéke.

Némely tébolydai orvosok a büntetőket lelki betegeknek tartják, azonban helytelenül, mert itt nem agykortani, hanem tisztán lelki rendellenességekkel van dolgunk; hol erkölcsi és nem orvosi elbánásra van szükség. Azok különben, kik a büntetteseket erkölcsi tudatlanoknak nyilvánítják, nem tagadják az erkölcsi szabadságot, de azt csak azokra nézve nem ismerik el, kik ezen szabadság, elhagyhatlan jelzőjével, erkölcsi értelemmel nem bírnak. Ezek nézeteikkel, és az által, hogy a fegyintézteket menhelyekké alakítanak, nem forgatnak fel az erkölcsi rendet, hanem csak jót tennének, s a büntettesnek igazságot szolgáltatnának, miként ezt a Mettray intézet is bizonyítja.

A beszámíthatóságot a korhoz kötötték, mintha a kor adná az erkölcsi érettséget, melyet csak az erkölcsi érzélem ad meg. A fiatal büntettek beszámítás alá eshetőségét, nem azok értelmi, hanem erkölcsi ítélő tehetsége szerint kell megállapítani, s a vizsgálat folyamata alatt ki lehet nyomonni: megelőzte-e a büntett elkövetését az erkölcsi kötelességek összeütközése, s követte-e azt lelkiismereti furdalás?

(Folytatása következik.)

Nagytszteleü Esperes úr! *)

Fájdalommal olvassuk a „Székely Hirlap“-ból azon kőszahirt, hogy itt Magyaróson mintegy hatvan család átállott a róm. katholika hitre. Ez nem igaz. Átállott vagy tiz, szegény, csaknem birtoktalan család, a kiknek összesen nincs hat, vagy hét hold birtokuk Magyarós határán, ugy egyebütt sem; ezekből is kettő elhalt. Ezekben semmi kára az egyháznak, mert bért ugy is nem fizettek, sem terhet nem hordoztak — két-három egyén kivételével — s a hová állottak, ott sem fognak fizetni; mert nem meggyőződésből, hanem a kepe és egyéb szükségeseik elkerülése céljából állott el, s nem tudják, hogy a hit jó cselekedetek nélkül meghalt. Általában ezen egyének egy vallást sem ismernek s nagyobbára kőborlók.

Maradunk Magyaróson, 1875. aug. 16-án.

Alázatos szolgálai:

Farkas Károly és Nagy Lajos, presbyterek.

Hirrovat.

— **Ő Felsége** születés-napját nem csak alattvalói, hanem Európa fejedelmei igyekeztek megünnepelni. A babsbergi ebédén, hol az osztrák-magyar nagykövetség tagjai is hivatalosak voltak, Vilmos császár felkelt felköszöntőt mondani Ferencz József császár egészségére; ebéd után a császár a nagykövet helyettesének ismételtén kifejezte az ünnepi nap iránti részvétét. Az orosz udvarnál nem kevésbbé ünnepelték a császár születés-napját. — Sándor czár a következő felköszöntőt mondá: Kedves barátom és szövetséges társam, Ferencz József császár egészségére iszom. — A montenegrói fejedelem Andrassy grófhoz sürgőnyt intézett azon kérelemmel, hogy fejezze ki ő Felsége előtt az ő legőszintébb szerencsekívánatait; a fejedelem ezt mondá: Örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy a folyton tapasztalt jóakarát soknemű bizonyítékaiért mély háláját és tántoríthatlan ragaszkodását legelőnkeben fejezze ki. — Andrassy gróf a császár megbízásából azt felelte, hogy a császár élénken meg van hatva a fejedelem érzületeinek e kifejezése által: a fejedelem legyen meggyőződve, hogy a császár őszinte óhajokat táplál a fejedelem tartós boldogságáért.

— **Templomi ünnepély.** Mult vasárnapon adatott át az ujjonnan kijavított Szent-Miklós-utczai „kis templom“ ismét az ájtatos hívőknek. Több, mint két ezer ember vett részt az ünnepélyen, melynek fénypontját derék lelkészünk Tolnai Lajos ur remek egyházi beszéde képezte. Az orgona megható hangjait időközönként a maros-vásárhelyi zene-egylet szabatos előadása és dalárdánk éneke váltotta föl. Istenitisztele után közébed volt, melyre az összes presbiterek és egyházi férfiak hivatalosak voltak.

— **A mult vasárnapi** elbái conczert, mint halljuk, nem a legkedvezőbben ütött ki. A részvételetség kétségtelenül a borongos esős időnek tulajdonítható.

*) E levelet tiszt, Vályi Pál esperest úr küldötte be hozzánk, kinek felkérésére készséggel adjuk közre. Szerk.

— **B. Ringelszheim Ferencz** altábornagy, az erdélyi közös hadsereg parancsnoka, pár napig városunkban időzött. Tegnapelőtt a nagy hadgyakorlatot tekintette meg, s a vizsgálat eredményéről elismeréssel nyilatkozott.

— **K.-Borosnyői Tompa János** köztiszteletben álló közjegyzőnk, Tompa Gyula atyja, folyó hó 19-én halt el 69 éves korában. Béke poraira.

Törvénykezés.

A maros-vásárhelyi m. kir. ítélő tábla nyilvános ülésében az 1875-dik évi augusztus 23-án és következő napjain következő ügydarabok adatnak elő:

I. Osztály. I. Tanács polgári ügyekben.

Binder Mihály r. b. által.

Márk J. Tonica N. e. egy szőlő hely, Michlsteffen A. N.-Szeben község e kártérítés, Totanu N. Zacharia N. e. egyház, Csüdör K. a triesti cs. kir. kiváltságos assicuratiuni gen. e. 2000 frt, Ziegler Fr. hagyatéki ügye, Arsziute Gy. id. Volf J. e. atyóság elismerése sat., Ungár M. s t. Kauffmann J. e. kártérítés, Bedner J. Brus M. s t. e. kártérítés, Hutterer J. Vurvora P. e. adósság, Schreiber K. Révész S. e. bérlet megszüntetése, Csermona L. s t. Pauga J. e. adósság iránti perök.

Csergedi János r. b. által.

Özv. Pánteá Pántilimonné özv. Pánteá Juonné ellen fekvők, Bucsia Nicol. Földvár község ellen egy kaszálló, Stanciu Nicol. Blendia Juon s t. e. fekvők, Morarescu Juon Fleisig-testvérek e. igényper, Cativaicu Anna Grancsia Mária e. egy szántó, Borzea és Neagoi család Felső-Vist község e. 264 frt, Pureasa Vaszi Silca Nicol e. fekvők, Cimonía Vaszi Resimoiu Dumitru e. zárlat, Gr. Lázár Mórné s t. Mandula Jósif s t. e. igényper, Lázár Titiaca Cinta Jákob s társa ellen igényper, Schmidt Ferencz Neagoé Mihaila ellen 288 forint, Ciace Tódorachie Stanu Nicol e. 7 db. juh, Leonoviciu Nicol. Muntyán Vaszi e. 100 frt, Surdu Juonné Cioca Todorachie e. 296 frt, Demetriu Ádám Moszoiu Móisze e. 344 frt, Tarcea Dumitru Sasu Bukur e. 173 frt 50 kr. Sill Mihály Marcu Dumitru e. 300 frt, Verteiu Avram Verteiu Crisca e. 6 frt Fehérvári János Róza Frigyes e. 60 frt, Pap Leon Olariu George e. birt. kiig., Maier községe Uj-Radna község e. bekebelezés, Gergely Mária Galau Nicol e. előjegyzés, Gergely Mária Pap Tódora e. előjegyzés, Rács Mózes Bresea Anton ellen bekebelezés iránti perök.

Deési Farkas r. b. által.

Orbok Mózes Somai Beni hagy. e. vételár felosztása, Demeter Béla Makrai Lőrincz e. vételár felosztása, Pünkösti Albert özv. Nagy Józsefné Pünkösti Ágnes e. zálogjog bekebelezése, Gr. Haller József gr. Haller Ferencz e. telekkönyvi kiigazítás, Gr. Kun Farkas Tóásó István e. kocsomajog, Hersényi Lászlóné s társai Bakó Ferencz e. 8805 frt, A kir. kincstár Nagy József és neje e. urb. kárpótlás kiutalása, Bonczhida volt urbéres község gr. Bánffy György és b. Bánffy Albert e. som. vh. i. perök.

Pogány Károly r. b. által.

Balog János Marillay Gyula e. vh., Szőke Márton Jeddi Lajos e. vh., Corneanu Danila Vasziu Antoni e. vh., Dávid Mária s társai Dátki Nagy István e. adósság, Dávid Mária s társai Simon Áron e. adósság, Gr. Toldalagi Róza b. Schleinitzné Simó József e. 250 frt, Tóth József Fábian József e. kötelezettség teljesítése, Kárvázy A. Csiki Dávid e. 122 frt 59 kr. bolti contó, Csiri Márton Rika Lőrincz e. som. vh., Schvarecz Mózes Hayna János e. adósság, Maulwurf Márton Hirsch Schoquette Károly e. vh., Dát Juon Dát Gligor e. som. vh. i. perök.

Illyés Károly r. bíró által.

Mélik István Szász Ábrahám ellen birtokkiigazítás, Popa Rávéka Dumitru Ilia lui Gyorgye e. két db. föld, Vajna Károly és neje Varga Ferencz és társai e. igényper, Biró Tamás Sárosi Mihály s társai e. szerződés érvénytelenítése, Péter Sándor Péter Imréné e. zálog visszaváltása, Szabó Anna Pálfi István s társai e. igényper, Gorán Danilla gr. Lázár Eszter ellen egy darab kaszálló, Modi Vinczéné Nussenfeld Mór s t. e. igényper, Burka Juon s társai Csákány Ádám e. som. vh., Boeskor Lajos Török Pali János e. som. vh., Teautianu Vaszi Tomae Péter e. 97 frt Vajda Ferencz Gesinger Vilma és Vajda Mihály e. igényper, Mayer Zsigmond Potyó Béla e. zálogjog előjegyzése, Ungur Jákob Balázs Bálint e. som. vh., Goró Lajos Eisenberger Lipót s t. e. igényper, Madaras István Magyarai István s t. e. kártérítés, Silberman

Volf Friedler József e. 100 frt, Leszkony Ádám Pap Elekné s t. e. igényper, Schobel Katharina Freitag György ellen kártérítés, Volf Katharina Krausz Péter e. 40 frt i. perök.

Dr. Dózsa Miklós p. b. által.

Bukuresti János Kormos Péter örökössei e. 2000 frt, Deési czizmadia-czéh Muresán Juon e. 441 frt 96 kr., Pursa Kosztánné s társai e. tulajdonjog, Limbai Plesa Nicolai Komáromi Viktor e. egy föld, Áron Miklós Ordeán Anna e. örökösödési jog, Szentgyörgyi József Kabós Károly és József e. tulajdonjog, Özv. Pap Tódorné Pap Tódor örökössei s társai e. tulajdonigény, özv. Velicska Józsefné s t. Dunka János s társai e. tulajdonigény, Korbuly Bálint Salesky Sárolda s t. e. tulajdonigény, Sullai Juon Kápra Vaszília e. som. vh., Todorán Juon Csiki Dénes s társai e. som. vh., Vintu Anna Teodor Gábor e. som. vh., Oprea Filip Precupu Simeon e. bérletmegszüntetése, özv. Buda Józsefné Fekete Károly e. som. vh., özv. Buda Józsefné Serbán Áron s t. e. som. vh. i. perök.

I. Osztály, II. Tanács polgári ügyekben.

Petri Ádám r. b. által.

A kir. kincstár Bethlen község birtokkiigazítás, Tódor Mózes András Péterné e. birtok részletek átírata, Berszán János Balányi Miklósné ellen 2600 frt biztosítása, Horváth József Némethi Józsefné e. 200 frt, Kioreán Ilina Moldován Juon Pepi e. som. vh., Pap László Petrigrán Tódor s t. e. 10 frt s jár., Deák István Tordai István e. 80 frt s jár., Kosa Gergelyné Simon István s t. e. 40 frt kölcsön, Imreh József ifj. Nagy József e. som. vh., Székely András Nagy Ezsaiás e. 12 frt iránti perök.

III. Osztály büntügyekben.

Antalfy Gábor r. b. által.

Szász József becs. sért. i. kihágás, Hunyadi István közbizt. e. kihágás, Jancsó György becs. sért. e. kihágás, Balázs István lopás, Flórea Vianu testisértés, Banka Tógyer testisértés, Popa Juon testisértés, Simon Mózes csalás, Porkoláb Mihályné becs. sért., Szőke Ferenczné lopás, Ifj. Rohrmann János testisértés, Móró Mihályné s társai testisértés, Sorbán Dávid lopás, Ilie Onea testisértés, Stoik Jósif Cziduk testisértés, Lengyel Flórika l. Pakurár Szimion testisértés, Bessenyei Sándor s t. testisértés, Pekurár Angyel s testisértés, Taur Juonik testisértés, Papp Mihailla lopás és közbiztonság, Horváth Laczi lopás, Kelemen Mózes csalás, Kovács Jánosné s t. becs. sért., Herpenes Ávrám testisértés, Szeben Petru lui Bacsum testisértés, Viseriu George testisértés, Csutak János becs. sért. Boér András s t. testisértés, Simon Imre köznyugalom és rend, Kis Dániel testisértés, Petki Józsefné becsületsértés, Klein Józsefné testibizt., Rotár Tódor becs. sért., László József testisértés, Krisboeanu Flórián csalás miatti bűnügyeik.

Sztoyka Antal r. b. által.

Vider Mózes becs. sért., Kozma V. Chirilla tulajdonbizt. e. kihágás, Korcsa Vartolomeiu testibizt., Ungur Juon s társai tulajdonbizt., Nistoresku Petru közintézetek, Popa Vaszília Mária becs. sért., Schild János becs. sért., Burkuselu György testisértés, Avramutiu Juon lui Angyel testisértés, Préda György becs. sért., Hraska Teofil sikkasztás, Duba Mihály s társai lopás, Stoján Juon súlyos testisértés, Schuster János súlyos testisértés iránti bűnügyök.

Mégay Ferencz pót bíró által.

Boár Juon s társai súlyos testisértés, Márkosi Máriszkó gyermek gyilkosság, Máris Mária tolvajság, Marosán Vaszilika testibizt., Kertész Juon testibizt., Mucz Juon s társai tulajdonbizt. e. kihágás i. bűnügyök.

Bécsi tőzsdei árkelet.

(augusztus 24-én.)

5% metallique	70.80
5% nemz. államkölcsön	64.15
1860. államkötvény	11270
Bankrészvény	9.21
Hitelrészvény	216.80
London	111.50
Ezüst	101.15
Arany	5.26 ¹ / ₂
Napoleon arany	8.91 ¹ / ₂
Földteh. ment. kötvény magyarhoni	82.—
" " " temesi	80.75
" " " erdélyi	81.—
" " " horvát-slavon	84.—

Felelős szerkesztő:

KUTI ALBERT.

Hirdetmények.

A Borsodi Demeter-féle üzlet végeladása

Szept. hó 30-án visszavonhatlanul megszűnik,
miről a t. cz. közönség előlegesen értesítettik, hogy még ideje legyen szükségleteit fedezni;
tekintve azt, hogy **ily kedvező alkalom**

olcsó bevásárlásra

egyhamar nem fog kínálkozni.

Különösen ajánlatnak az iskolák megnyitására beérkező fiatalságnak
a szükséges

iskolai kellékek bevásárlása,

melyek különös leszállított áron számíttatnak.

Figyelmet érdemelnek a közelgő őszi és téli időnyre
szükséges

petroleum-lámpák s az ezekhez való üvegnemük,

továbbá:

norinbergi diszárak, porcelán és üvegtárgyak,

melyek még mind dús választékban vannak, úgy, hogy

a t. vevők csak is saját érdekükben cselekesznek,

ha ezen üzletet felkeresik és mindennapi szükségleteiket ily

ritka jutányos áron fedezik.

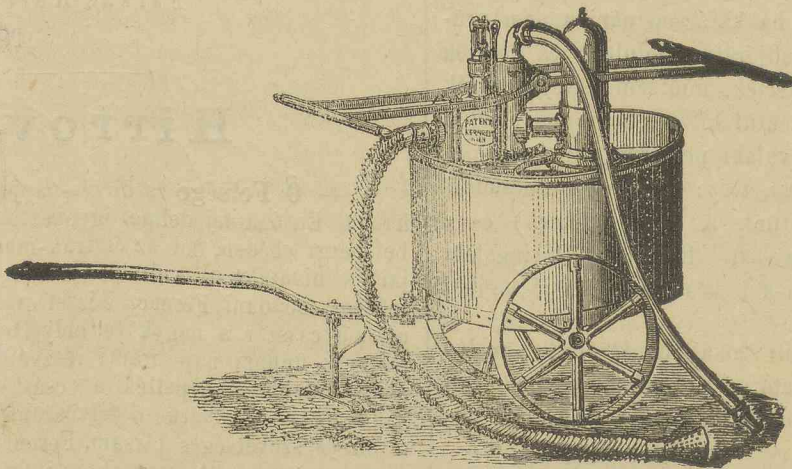
(131) (2-6)

(124.)

Fecskendők eladása.

5-8

Tűzi fecskendőket külön-
böző nagy-
ságban, leg-
jobb minő-
ségű és
egészen új
szerkeze-
tűket ked-

vező fizetési
feltételek
mellett szál-
litok; eladás
végett ne-
hány ily fec-
kendő min-
dig kész-
letben van.

Lakásom Maros-Vásárhelytt, Tyukszerutcza 1501. sz. Gombási ház

Wallerstein Bernát.

Sz. 654. eln. 1875.

Pályázati hirdetmény.

(129) (2-3)

A m.-vásárhelyi kir. törvényszéknél két díjas joggyakornoki állomás jövén ürese-
désbe, annak betöltése ötletéből ezennel pályázat nyittatik, s fölhivatnak a pályázni kívánók,
hogy jogvégzettségüket igazoló, s az államvizsgák letételéről szóló bizonyítványaikkal, felsze-
relt folyamodványaikat folyó évi szeptember hó 1-ső napjáig alólírt kir. törvényszéki
elnökséghez nyújtják be.

M.-Vásárhelytt, 1875. aug. 13-án.

A kir. törvényszéki elnökségtől.

Hildebrand József,
elnöki helyettes.